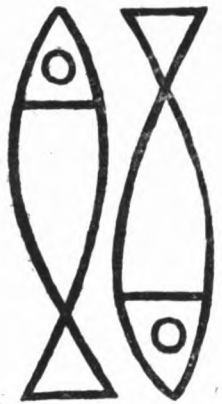

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Het hout van de wijnstok

Mensenkind, wat heeft het hout van de wijnstok vóór op alle ander hout; de wijnrank onder de bomen van het woud?
Ez. 15 : 1-8.

In de fabel van Jotham uit Richteren 9 wordt, evenals in Ezechiël 15 de wijnstok vergeleken bij andere bomen. De vergelijking valt daar gunstio uit voor de wijnstok en hij komt in aanmerking voor het koningschap over de bomen. Maar zelfs deze eer is hem te gering; trots wijst hij dit aanbod af: zou ik mijn most prijsgeven, die God en mensen vrolijk maakt, om te gaan zweven boven de bomen? Laatdunkend ziet de wijnstok neer op alle andere bomen van het woud.

Bij Ezechiël is het precies omgekeerd. Bij deze profeet staat in de bomen-catalogus de wijnstok onderaan. Alle bomen dienen ergens toe, de wijnstok dient nergens toe. Vanwaar dit verschil? Wel, Jotham beoordeelde de wijnstok naar zijn most en vanuit dit gezichtspunt waren er weinig bomen in Palestina, die de wijnstok evenaarden. Ezechiël echter beoordeelt de wijnstok bij gebrek aan most naar zijn hout, en dan weet hij voor dit knoestige, in elkaar gedraaide materiaal geen betere bestemming dan het vuur.

Dit gegeven bewerkt nu de profeet op de wijze van een gelijkenis. De wijnstok is namelijk als zeer nuttige plant symbool geweest in Israël. Symbool van het land Kanaän, zoals blijkt uit de geschiedenis van de twaalf verspieders, die ter kenschetsing van Palestina een reuzen-tros druiven meebrengen, maar ook symbool van het volk zelf, dat op dit land was gaan wonen. Herhaaldelijk komen we in de Schrift de voorstelling tegen, dat Israël de wijngaard van God is en dat de Here Israëls wijnbouwer is. Ten aanzien van Efraim vinden we dat prachtig uitgewerkt in Ps. 80, het lied van de wijnstok; ten aanzien van Juda in Jes. 5, het lied van de wijngaard. Dit sprekende beeld wil laten zien, hoe de Here het is, die Israël verzorgt met de zorgvuldigheid die een wijnbouwer eigen is, en hoe Israël voor zijn God vruchten der vrolijkheid, vruchten der dankbaarheid mag voortbrengen. Het beeld krijgt nog meer diepte, wanneer blijkt dat het ook gebruikt werd in Israëls liefdes-poëzie. In Hoogl. 8 : 12 noemt de bruidegom zijn bruid „mijn wijngaard” en in Ps. 128 : 3 wordt de huismoeder vergeleken bij een vruchtbare wijnstok. In Jes. 5 merken we duidelijk, dat deze trek in de beeldspraak niet bijkomstig is: mijn geliefde (de Here) had een wijngaard (Juda, Jeruzalem) op een vruchtbare heuvel (Jes. 5 : 1). De beeldspraak van de wijngaard en de wijnstok hoort dus thuis in dat andere beeld van het huwelijk tussen de Here en Israël.

We mogen wel aannemen dat dit een zeer geliefde voorstelling is geworden in Israël, zo ongeveer als ten onzent de voorstelling van de kerk als bruid van Christus.

Ezechiël gaat in de naam der Heren nu op deze beeldspraak in en het is werkelijk ontluisterend wat hij er van maakt. Hij parodiëert het beeld, geeft er een spottende be-

werking van. Hij haalt namelijk van de wijnstok een eigenschap naar voren, die in de beeldspraak nooit verwerkt was: de wijnstok heeft zulk miserabel hout. Wij zouden de profeet, die deze eigenschap naar voren haalt, in de rede willen vallen met het protest dat hij zo doende het „derde van de vergelijking” uit het oog verliest. Dat „derde van de vergelijking” was namelijk de vruchtbaarheid van de wijnstok. Maar Ezechiël zou tegenwerpen: dat „derde van de vergelijking” verlies ik niet uit het oog, dat is er eenvoudig niet meer. Zoals de Here Jezus aan de vijgeboom niets dan bladeren vond, zo vindt de profeet aan de wijnstok niets dan stronken en knoesten.

Het spreken over Israël als wijnstok was dan ook in de dagen van de profeet een holle leuze geworden. Het wonder van Gods verkiezing van Israël, dat zich in dit beeld uitdrukking verschaffen is voor het volk tot een platte verkorenheid geworden. Het beeld is voor Israël tot een quietief geworden, in plaats van een motief te zijn; men rustte er in, in plaats van erdoor in beweging gebracht te worden.

Uit deze valse gerustheid wil de profeet zijn volk opschrikken. Wat heeft het hout van de wijnstok voor op alle ander hout, de wijnrank onder de bomen van het woud? Neemt men daarvan hout om dat tot iets te verwerken? Zelfs voor zoiets eenvoudigs als een muurpin, een houten spijker, is het nog ondeugdelijk. Wanneer de vruchten ontbreken, dan moet de wijnstok zijn koninklijke plaats onder de boomsoorten verlaten en blijft aan hem niets over dan brandhout. Wanneer Israël zijn vruchten der dankbaarheid niet opbrengt, dan is het niet langer sieraad der naties, dan is het boven andere volken geschikt als brandhout voor het vuur van gehenna. Dat is de keerzijde van het lieflijke beeld van de wijnstok. Zo is de keerzijde van het beeld van de kerk als bruid van Christus het hoer-zijn en het als hoer geoordeeld worden. (Ez. 16 : 38).

Israël had van het beeld van de wijnstok een tijdloos gegeven gemaakt, losgekoppeld van Gods geschiedenis met Israël. Zo was het een mythe geworden. Zo was de beeldspraak echter nooit bedoeld geweest. Lees Ps. 80 en Jes. 5 maar na, steeds doet de beeldspraak dienst om geschiedenis te vertellen, geschiedenis van Gods bemoeienis met Israël. Zo heeft het beeld steeds het karakter van een parabel, zoals Jezus ze vertelde; herhaaldelijk zijn er trekken, die wel uit Israëls geschiedenis, maar niet uit de gelijkenis zelf te verklaren zijn. Dat is ook het geval in Ezechiëls profetie. Daardoor trekt hij het beeld uit de mythische sfeer, waarin het door Israël was geplaatst.

De profeet zegt immers, dat het vuur zich reeds met de wijnstok heeft bezig gehouden: het vuur heeft de beide uiteinden verteerd, het middestuk is aangeschroeid (vs. 4). Uit de beeldspraak is niet duidelijk te maken, waarom het vuur nog iets heeft overgelaten. Jeruzalem is een brandhout dat uit het vuur gerukt is (Am. 4 : 11). Maar wie haalt nu

Redactieleden:

Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr. H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF
Ds. G. VISEE

Tijdelijk adres van de Redactie:

J. Bosch, Engelenbergstr 4, Kampen

Medewerkers:

Ds. H. Amelink, Langerak
Prof. Dr. W. K. van Dijk, Groningen
P. A. Hekstra, Rotterdam
Dr. D. Holwerda, Zuidhorn
Ds. P. K. Keizer, Groningen
Drs J. F. J. Lamet, Eindhoven
Ds. J. Meester, Amsterdam-Z.
Mr. Dr. J. Meulink, Enschede
D. W. L. Milo, Nunspeet
Prof. Dr. K. J. Popma, Utrecht
Drs G. Puchinger, Den Haag
Dr. H. R. Rookmaaker, Leiden
Dr. J. Stellingwerff, Amstelveen
Ds. B. Telder, Breda
Ds. C. Vonk, Schiedam
Prof. Mr. H. D. van Wijk, Amstelveen

Geref. Persvereniging „Opbouw”:

adres secretaris en penningmeester:
Van Lynden van Sandenburglaan 16,
Utrecht. Tel. 030-15450. Giro 448367.

Administratie abonnementen:

Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220,
Zeist. Giro 233117.

brandend wijnstokkenhout nog uit het vuur? Hier doet de geschiedenis van de stad Jeruzalem de vergelijking uit z'n voegen barsten. Deze profetie hoort namelijk thuis in de tijd tussen de twee catastrophes die Jeruzalem getroffen hebben, die van 598 en die van 527. De Here heeft het vuur van zijn oordeel reeds gebracht, maar heeft het toch ook nog weer gedooft. Het onwaarschijnlijke is gebeurd, dat God het reeds brandende wijnstokkenhout weer uit het vuur heeft gevist. Het heden der genade is nog weer geprolongerd.

Des te afschuwelijker is het, dat Israël dit heden, zonder zich te bekeren, misbruikt om in het beeld van de wijnstok te blijven roemen. Hieruit blijkt wel heel duidelijk, dat het volk dit beeld, los van zijn geschiedenis, als mythe is gaan gebruiken, als een tijdloze waarheid, geldig, ongeacht welke houding van het volk ook maar, opgehemeld tijdens de erediensten in de tempel, maar geen kracht tot geloof en bekering in het leven van alledag.

Hier wil de profeet doorheen breken. Hij haalt het roemruchte beeld van de wijnstok uit de sfeer van de mythe vandaan en betreft het weer, naar zijn oorspronkelijke bedoeling, op de concrete situatie van zijn volk. Vanwege die situatie verliest, het geheel zijn luister. De profeet ziet aan de wijnstok geen vruchten, alleen maar hout en wat voor hout! Hout, dat ten vure gedoemd is en met het vuur reeds in aanraking geweest. Wat ligt meer voor de hand dan dat dit brandhout, aan het vuur ontruikt, weer aan het vuur wordt teruggegeven? Tenzij Israël zich bekeert en het wonder der ontrukking zich herhaalt. Zo krijgt het beeld, hoe ontluisterd ook, zijn functie weer in de levende verkondiging van Gods Woord. En dat is winst, ondanks alles.

Wageningen

H. de Jong

Drie tijd-spiegels

Het is zo langzamerhand in protestantse, nader Gereformeerde kringen wel algemeen doorgedrongen dat er een boek verschenen is van Ben van Kaam: „Parade der mannenbroeders”, waarin de auteur van deze documentaire over de jaren 1918-1938 ons de spiegel voorhoudt van dat tijdperk tussen de eerste en de tweede wereldoorlog. Een soortgelijke „spiegelhistoriael” over het tijdvak 1925-1935, dat dus ten dele met dat van de „Parade” samenvalt, verscheen in roomse kring uit de pen van Michel van der Plas onder de titel „Uit het rijke roomse leven”. Terwijl alweer in protestantse kring een tweede werk van de pers komt. Ditmaal van A. C. de Gooyer: „Het beeld der vaad'ren”.

Ik ben — achteraf gelukkig — begonnen met het boek van Van der Plas. De titel „Het rijke roomse leven”, waarvan de oorsprong in het duister ligt, vormde het opschrift van een rubriek in de „Katholieke Illustratie”, in de jaargangen 1926-1932, „in welke rubriek telkens een groot aantal plaatjes waren opgenomen die allerlei feiten en feitjes uit het katholieke leven memoreerden. Om de 32 bladzijden keken de ruim 130.000 abonné's van het weekblad aan tegen gouden en diamanten jubilarissen, al of niet begiftigd met Bene Mereti of Pro Ecclesia et Pontifice¹) (koster, nonnen, kerkzangers, broeders, collectanten, zouaven²), dilettant-toneelspelers en tuinlieden), nieuw geopende R.K. Huishoudscholen, ziekenhuizen, gestichten en clublokalen, gezinnen van vijftien en meer kinderen, meestal opgesteld in een lange rij, elk met een hand op de schouders van de volgende) naar de missie vertrekkende paters, zusters en broeders, of een tentoonstelling van een Missienaakring”. Dat alles onder de kop: „Het rijke roomse leven”. Het moest het roomse publiek de indruk geven van „hoe het” door de rooms katholieke emancipatie „was gewassen in het land”, het een gevoel van gearriveerdheid en zelfvertrouwen geven. Reeds hier denk ik „tout comme chez nous”: net als bij ons. Waren de roomsen onder leiding van de dichter, redenaar en politicus Schaepman uit de nevel opgerukt naar het licht, de gereformeerde kleine luyden hadden het gevoel dat ze door hun klokkenist Abraham de Geweldige als door een tweede Mozes het liberale Egypte waren uitgeleid. En ons passeerde in De Spiegel van destijds week aan week de rij van jubilerende dominees, vertrekkende of terugkerende zendelingen, zondagschool en dagschoolmeesters, organisten of, op de frontpagina, de foto van de repatriërende gouverneur generaal, „onze” Idenburg of van de vertrekkende Van Limburg Stirum, beiden natuurlijk met steek en witte broek. Ze gaven je het gevoel dat wij, de kleine luyden, zoals, naar ik meen, de Oproerige Krabbelaar (A. B. Kleerekooper) het in Het Volk eens uitdrukte bezig waren „colijne luyden” te worden.

De overeenkomst op het punt van het gevoel van eigenwaarde wordt bepaald trefend, wanneer we in het „Ter Inleiding” lezen: „Het katholieke milieu in de jaren 1925-1935 was een uitermate beschermd en beschermend milieu. Het bestond uit een streng kath. gezin, 'n streng kath. school en 'n strenge eisen stellende kerk. . . . Het roomse kind speelde niet of bij hoge uitzondering met niet-katholieke kinderen, en kende van jongsaf de vloekpredikaties tegen de gemengde verkering en het gemengde huwelijk en tegen iets onbegrijpelijk dat „Neo Malthusianisme” heette; en vergat het voor tafel te bidden, dan zeiden zijn ouders (met duizenden andere Roomse ouders): „Moet je niet bidden? ben je soms protestant?” „Op zaterdagavond luisterde het gezin — het leek een ritueel — naar het radiopraatje van pater Henri de Greeve en op zondagmiddag gebood vader stilte als pater Otten voor de K.R.O.-microfoon zijn apologetische antwoorden gaf op knellende vragen.

Vader en moeder waren op de Mariacongregatie (voor Heren en Dames of voor Mannen en Vrouwen) en gingen niet zelden jaarlijks afzonderlijk op retraite (in dagen voor de hun passende stand). 's Avonds kwam de Maasbode in de bus (De Tijd heette de „pastoorskant”) en eenmaal per week de Katholieke Illustratie of een missie-tijd-

schrift als Katholieke Missiën, Carmelrozen of de een of andere Heraut of Klok. Voor de kinderen was er Roomse Jeugd of De Engelbewaarder. In welgestelde gezinnen verscheen dan nog L' Illustrazione Vaticana, ook daar waar niemand een woord Italiaans kende.”

Hier wordt ons natuurlijk niet het beeld opgehangen van elk rooms gezin. Maar zo ging het wel in het „goede” roomse gezin. En men hoeft de tekening slechts getrouwelijk in het gereformeerde over te zetten en men krijgt het portret van het gereformeerde huis, te weten van het „goede” gereformeerde gezin, want de gereformeerden hebben ook altijd hun „randleiden” gehad. Misschien niet in die mate als de roomsen. Maar — het beeld is uit gereformeerde kring — hoe groter de pannenkoek is des te groter is ook de rand. Maar zó ging het op z'n gereformeerd onder de gereformeerden. De donderpreken die van roomse preekstoelen daverden à la Borroméus de Greeve mogen daar niet zo bekend zijn geweest — de prediking vertoonde een sterk moraliserende inslag, meer gericht op de verdere vervolmaking van het gereformeerde leven dan op de bekering van zondaren en weinig een prediking van de rechtvaardiging van de goddeloze uit het geloof alleen, uit genade alleen, door de Here Jezus Christus alleen, uit het geloof door de liefde werkende. De N.C.R.V.-uitzendingen waren voor hen wat de K.R.O. was voor de roomsen. Het Vragenuurtje van maandagavond — ook sterk moraliserend — wat pater Otten was voor onze roomse medeburgers. Vader en Moeder naar de mannen- en vrouwenvereniging (waar de upper-ten intussen niet kwam), de grotere zonen en dochters naar de J.V. en M.V., de kleineren naar de knapen- en meisjes vergadering. En allemaal niet op retraite, maar naar de bondsdagen. Daar vertoonden zich „onze” ministers, steevast begroet met applaus en „Dat 's Heren zegen op U daal”. In de plaats van De Maasbode kwam De Rotterdammer of de Nieuwe Haagsche of het Friesch Dagblad. De Standaard bij de dominee en tutti quanti. Voorts De Spiegel en het Gereformeerd Zendingsblad. Het laatste niet met de foto's van paters en nonnen, maar van de zendelingsgezinnen met hun — allemaal brave — kinderen. Het Jongelings-, het Meisjes-, het Knapenblad. Het laatste met al de verslagen van alle jaarfeesten, waarvan iedereen dankbaar en voldaan huiswaarts keerde en aan het slot stond altijd „Naast God dank aan de leiders”. In meer pluriforme gezinnen verscheen dan ook nog Timothéus en Christelijk Vrouwenleven. En de boekenkast werd gevuld met de romans van Kok, Callenbach en Daamen. Geleverd op bestelling: vier per jaar.

Lezer, ik inventariseer en beschrijf slechts. ik beoordeel niet. Maar: zó was het. Zet het V.U.-busje nog op de schoorsteen.

En we waren met dat gereformeerde leven zeer tevreden. Tussen de twee wereldoorlogen streken we niet, we hadden slechts herdenkingen van de strijd. Van de Schoolstrijd. Daarover verscheen een boek „Toen we nog in tenten woonden”, waarvan reeds de titel het prettige gevoel gaf dat we thans tenminste écht waren gehuisvest. We herdachten de Afscheiding in 1834. Alweer met het prettige gevoel dat we gewassen waren in het land. Een zoon der Scheiding, de minister president, „onze” minister president leidde de bijeenkomst en had nog twee excellenties niet van „ons”, de heren Marchant en Van Schaick meegebracht. En ridderordes. We herdachten de Doleantie. En de stichting van de V.U. En de honderdste geboortedag van dr. Abraham Kuyper in 1937, waarschijnlijk de laatste massabijeenkomst aan deze inderdaad grote man gewijd.

„Maar er is meer” zou een figuur uit die dagen zeggen.

We lezen in „Uit het rijke roomse leven” nog meer: „Niet zonder trots woog de Nederlandse katholieke zijn verworven heden af tegen die van zijn geloofsgenoten elders. Een bepaald superioriteitsgevoel was hem niet

vreemd. Waar, zo riepen zijn voormannen voor hem uit, was zulk een bloeiend geloofsleven? Waar zulk een groot aantal roepingen tot de geestelijke staat, zulk een veelvuldig ontvangen der Sacramenten? Waar vond men de katholieke scholen gelijkberechtigd als hier? Waar trof men een dergelijk missionair élan aan, een zo schitterende beoefening der weldadigheid? Waar kon men zulk een sterke katholieke partij laten zien, een zo hecht georganiseerde jeugdbeweging? Waar een zo schitterende katholieke pers, een eigen katholieke radio-omroep? Voortdurend werd de nederlandse katholieke als het ware met zijn „rechtvaardigheid”, zijn „stipte navolging” der voorschriften en zijn „hechte organisaties” om de oren geslagen”. (15).

Het lijkt al weer, een roomse versie van calvinistisch Nederland: waar waren zulke calvinisten als in Holland? We meenden toch waarlijk dat men in het buitenland zich voeden moest uit de calvinistische bronnen van Holland boven de Moerdijk en reeds op de jongelingsvereniging hoorde ik dat „de zuivere lijn” van Paulus via Augustinus en Calvijn naar Kuyper liep en dus uitmondde in de door ons gebruikte „bron”: E Voto. We dachten, in 't calvinistische dan, net als de nederlandse roomsen volkomen ego-centrisch. Wat daar buiten lag was „de wereld” — op de roomsen en de hervormden na, die met ons nog „stoelden op één wortel des geloofs”. Maar de eigenlijke christenen dat waren wij. Het Calvinisme het „christendom van grote keur” en de calvinisten dat waren wij. We geloofden het op gezag. En we waren er zo van overtuigd dat het onder ons heel gewoon was dat een waarderend oordeel over een hervormd christen werd ingeleid met de praeambule: „Hij is wel hervormd, maar.”. En dan volgde er dat de betrokkene toch waarlijk een achtenswaardig christen was.

En misschien wordt het rijke roomse leven tussen de beide wereldoorlogen nergens beter getypeerd dan waar het heet: „Het kon lijken of de macht als einddoel werd gesteld en niet de zelfheiliging of de heiliging der wereld. Het triomfante „Roomschen dat zijn wij” en het „Aan U, o koning der eeuwen” kon gaan klinken als de lyriek der opperste zekerheid, terwijl het gezang in werkelijkheid wellicht eerder het gezang was dat een bange groep in donker maakt (luid stappend, hard zingend) om zichzelf moed in te spreken”. (17)

Wie denkt hier niet aan de wijze waarop onder ons Da Costa's strijdzang „Zij zullen het niet hebben, de goden van de tijd” werd aangeheven? Toen A. Janse dat eens meemaakte, zeide hij: „De arme jongens. Ze weten niet dat de goden van de tijd hen al lang te pakken hebben”.

Aan de verzen 7 en 8 van Ps. 89 die op geen grote massa-bijeenkomst van de gereformeerden werden gemist, die politieke psalmen van het 20e eeuwse nederlandse calvinisme? En waarom klonk daar nooit dat andere vers uit diezelfde Psalm:

„Doch zo zijn kinders ooit
mijn zuiv're wet verlaten,
zo 't richtsnoer van mijn recht
ter reeg'ling niet kan baten,
zo zij ontheiligen
wat Ik heb voorgeschreven,
dan mogen zij gewis
voor mijne straffen beven?”

Dat was bij de calvinisten in Holland een vergeten hoofdstuk. Althans in zijn massale manifestaties. In zijn georganiseerdheid. En zij schrokken bepaald op toen er in Biggekerke een schoolmeester ging schrijven dat er naast de zegen van het verbond, ook nog zo iets was als de vloek des verbonds. Dat er verkiezing en verwerping was. Niet maar in Gods eeuwig besluit, maar in de historie, verworpen en verkoren geslachten. De man die van de profetische geschriften van Karl

Barth schrók. Voor hem was Barth niet maar een interessant theologisch fenomeen, maar een profeet. Een, die niet maar de goede en vaste georganiseerdheid van dat gereformeerde en calvinistische leven bedreigde, maar die een bóódschap had. Een boodschap, die Janse afwees. Omdat Barth meende de rechtvaardige en de goddeloze tezamen in de crisis te moeten brengen. Maar Janse heeft de vastheid en de zekerheid in die dialectische storm niet gezocht in het nóg vaster maken van ónze vastigheden en het nog steviger maken van ónze zekerheden, maar geleerd de zekerheid te hebben in het verbond Gods. Hij. En anderen. Wie denkt er niet aan hoe K. Schilder in die tijd moedig préékte bijv. over Amos 9 : 7 vv. „Zijt gij” — Israël — „voor Mij niet gelijk aan de kinderen der Moren, o kinderen van Israel, luidt het woord des HEEREN. Heb Ik Israel niet uit Egypte opgevoerd en de Filistijnen uit Kafter en de Arameeërs uit Kir? Zie de ogen des Heren zijn tegen het zondige koninkrijk...”: De valse roem beschaamd! Toen heeft K. Schilder die zelfgenoegzame en gearriveerde Gereformeerden herhaaldelijk op de ziel gebonden dat het succes, dat er in het gereformeerde leven ongetwijfeld was, nog niet zonder meer een bewijs was van „De zegen des Heren over onze kerken”.

— — — — —
„Het kon lijken of de macht als einddoel werd gesteld, en niet de zelfheiliging of de heiliging der wereld”.

Wat hier van het roomse leven wordt gezegd past met alle nodige wijzigingen ook op het gereformeerde leven van toen.

Waarbij niemand die die tijd heeft meegeemaakt en bewust meebeleefd zal kunnen vergeten — al denkt hij alleen maar aan het ouderlijk huis, en de omtrek daarvan — dat er in dat alles ook een brok waarachtige vreeze des HEEREN was. Maar die vreeze des HEEREN leefde zich, soms niet zonder geestelijke schade en averij, uit in de kaders die het genie van Abraham Kuyper had geschapen.

De volgende keer nog eens over dat „rijke roomse leven”.

G. Visee

¹⁾ Twee kerkelijke ridderorden. De eerste een kruis van verdienste. De tweede „Voor kerk en paus”.

²⁾ Hier: oudgedienden uit het pauselijke leger, die in 1870 het hoofd van de Kerkelijke staat hadden bijgestaan.

Kerkelijk Leven

* * Specie morsen

Naast waardering ontvang ik soms ook blijken van een zekere ontstemdheid over wat we af en toe in deze rubriek bieden. Waarom — zo wordt gevraagd — uw kracht niet liever besteed aan thetisch en dus opbouwend werk?

We deden niets liever dan dat.

Maar we geven te bedenken dat de man, die op de steiger staat, zo af en toe met specie morst. Dat laatste is weliswaar zelf noch thetisch, noch opbouwend, maar onlosmakelijk aan het metselen verbonden. Waar gehakt wordt vallen spaanders en waar gemetseld wordt daar wordt ook met specie gemorst.

De metselaar, die 't zonder kan, moet nog gevonden worden.

* * Neven

In zijn boek „Prediking en Uitverkiezing” vertelt prof. C. Veenhof van de afgescheiden dominee H. Joffers, die als eertijds Nim-

rod een geweldig jager was. Evenals Nimrod — als bepaalde exegeten gelijk hebben — niet een jager op dierlijk, maar op menselijk wild. Op broeders. Om de zaak aannemelijk te maken zei Joffers: het zijn eigenlijk geen broeders, maar neven. Verre verwanten in de christelijke Familie. En hij schreef:

Waakt en drijft de neven uit
eer het onkruid verder spruit
Waakt en drijft de neven uit
eer de onrust verder ruit.

Het verdere schoons, deze domineespoëzie kan men vinden op de bladzijden 21 en 22 van aangehaald werk.

„Deze „neven”, die moesten uitgedreven worden waren Brummelkamp en de zijnen.

Veenhof vertelt dat God de zachtmoedigheid van Brummelkamp rijk heeft willen zegenen: Bij zijn graf kon Ds. Gispén naar waarheid verklaren:

„Een tijd was er, waarin men vroeg: vóór of tegen Brummelkamp? Sommigen riepen: neen, neen, tegen! Anderen riepen luide: Brummelkamp! Brummelkamp! Die tijd is voorbij. Nu is er geen gemeente in ons vaderland, die Brummelkamp niet hoogacht. Allen danken voor de gave, die de Heere ons in Brummelkamp gegeven heeft. Broeders zijn er geweest, die klagend beleden: wij hebben Brummelkamp onrecht aangedaan”.

Kostelijk.

Zo'n krans.

Maar het blijft een grafkrans.

Het zou een schone zaak zijn als zulke „neven” vandaag nog bij hun leven een bosje goudbloemen ontvingen. Of — beter nog — wat riddersporen.

* * Categoricalisch en catechetisch antwoord

In het nummer van 9 oktober schreven we dat het nu eens uit moest zijn met de roddel over predikanten.

Een broeder uit Dordt vroeg ons: alleen met roddel over dominees?

Ons antwoord luidt categorisch: met alle roddel.

Dit categorisch antwoord geven we omdat het catechetisch is: „aller zonden vijand en lust tot alle gerechtigheid” en „niet alleen naar sommige, maar naar alle gebod en Gods leven”.

En we houden het met de catechismus.

* * Met kerstmis naar huis

De generale synode begon begin April. Thans is oktober uit.

We twijfelen er geen ogenblik aan of er wordt in Delfshaven hard gewerkt.

Vragen ons alleen af hoe al die ouderlingen zo lang uit hun gewone werk kunnen en hoe al die predikanten zo lang het gewone werk van hun bijzonder ambt kunnen onderlaten.

Het komt ons voor dat voor een kleine kerkengroep als de onze een zo langdurige en dus ook zeer kostbare synode — die ongetwijfeld de kerken op een gulden per ziel komt te staan — niet een al te grote luxe is.

Dat is geen verwijt aan de synodale broeders.

Zij zitten nu eenmaal met een door de kerken hun voorgelegde „rol van werkzaamheden”.

Het ziet er naar uit dat zij met Sinterklaas nog wel in Rotterdam zullen zijn. Als zij Voetius in ere houden vieren zij dat feest niet. Hij schold het „een vette Baäls-buyck-dagh”.

Toch zou een bescheiden geschenk niet misplaatst zijn. Wat dacht u van dat boekje van Jörgen Falk Rönne: „Met kerstmis naar huis”? Over de literaire waarde valt te twisten. Maar de titel pakt.

G. Visee

TE BERDE

Men kan met recht verdedigen dat 10 december een betere dag zou zijn om de kerkhervorming te herdenken dan 31 oktober. Immers op 20 december 1520 brak Luther met de roomse kerk. Op die dag verbrandde hij samen met de faculteit de ban-dreigingsbul van de paus. „Omdat gij de waarheid Gods hebt aangetast, moge God thans door dit vuur u aantasten”.

Toch was het vuur der hervorming vroeger ontstoken. Niet op 31 oktober 1517, maar nog eerder. Als Luther op 31 oktober zijn 95 stellingen publiek maakt, dan is het niet voor het eerst dat hij stellingen publiceert. Enkele weken daarvoor nog had hij stellingen rondgezonden aan theologen van verschillende universiteiten over de scholastieke theologie. Hij had op veel reactie gehoopt. Maar die bleef uit. Niemand reageerde.

Maar de stellingen van de 31ste oktober veroorzaakten wel veel beweging. Waarom deze nu wel en de vóórgaande niet? Wel, de stellingen keerden zich tegen misbruiken in de aflaat. Ze waren beslist geen breuk met de roomse kerk, althans was de bedoeling betreft niet. Als je sommige stellingen tegenwoordig zou verdedigen, kan men terecht aan je rechtzinnigheid twijfelen. Luther reent b.v. nog met het vagevuur.

Toch hebben deze stellingen wereldhistorische betekenis gekregen¹⁾. Want gedwongen door de misbruiken in de aflaat, houdt Luther zich bezig met de vraag: wat moet ik doen om behouden te worden? Wat is het enige middel, waardoor een zondaar gered kan worden? Om antwoord te geven op deze vragen grijpt hij naar de waarheid van het evangelie. Een mens wordt alleen behouden door Jezus Christus. Luther had al jaren daarvoor de ontdekking gedaan van de rechtvaardiging van de zondaar door het geloof alleen. En zodra men dat ziet, zodra men dat gelóóft, moet men wel breken met alle godsdienst naar het vlees. Want evenals het farizeïsme en het judaïsme, waartegen Paulus zich keert in de brieven aan de Romeinen en de Galaten vleselijk waren, was ook héél de gedachtenwereld achter de aflaat een vleselijke gedachtenwereld. De mens wil wel gered zijn, maar hij wil niet gered worden. Hij wil niet erkennen dat het alleen, met uitsluiting van alles, een werk van God is. De mens wil niet als goddeloze vrijgesproken worden. Een mens heeft er veel voor over. Ook wel veel geld. Maar alles wat hij ervoor over heeft, betekent verzet tegen het alléén door genade. Alléén door Jezus Christus. Alléén door God, die de goddeloze vrijspreekt.

Hoewel Luther het wellicht niet bedoelde moest dit grote gevolgen hebben. Zodra er in de wereld het evangelie, het echte evangelie gepredikt wordt, heeft dat gevolgen. Daarop reageert het door zonde verslagen hart. Daarop reageert ook alle godsdienstigheid van de mens uit. Met vijandschap. Het betekende in principe toch wel een aanval op het hart van de roomse kerk. Die moest toen wel óf zich bekeren óf in het geweer komen. In het geweer komen naar de wetmatigheid van alle godsdienstigheid naar het vlees. Evenals het in hun systeem onontkoombaar was dat de wetgeleerden Jezus aan het kruis sloegen en de judaïsten Paulus tegen stonden, evenzeer was het verzet van Rome tegen deze ontdekking van Luther onontkoombaar. Men geeft zich aan dit hart van het evangelie over of men verzet zich ertegen.

Het is goed om op deze wijze de kerkhervorming steeds weer te herdenken. Zeker, er is veel meer gevolgd van Luther en de andere reformatoren in hun verzet tegen Rome. De paus werd onttroond. De priester moest het veld ruimen voor de ouderling. Maar het kwam allemaal voort uit de oerontdekking van de vrijspraak van de zondaar uit genade alleen.

Onrustig blijft ons hart totdat het rust gevonden heeft in God.

Onrustig blijft ook de kerk totdat zij rust gevonden heeft bij deze waarheid van het evangelie. Dat is de blijvende betekenis van Luther's daad op 31 oktober 1517. A.

¹⁾ Gegevens ontleend „Luthers Geistige Welt” van Heinrich Bornkamm; Gütersloh, 1953; m.n. hoofdstuk 2: „Der weltgeschichtliche Sinn der 95 Thesen”.

Over de hermeneutische grondconceptie van de reformatie

IV.

In wat we tot dusver hebben gezegd tekent zich de grondconceptie van de hermeneuse der Heilige Schrift — en dus ook van de bijbelse hermeneutiek — zoals de reformatoren die in hun omgang met de Schrift ontdekten als vanzelf af. Ze komt in het kort hierop neer: God openbaart zich in het kruis en de opstanding van Christus als de genadige God. In de gekruisigde en opgestane Christus schenkt God immers aan de zondige mens de vergeving der zonden en de verzoening, kortom: het volledige heil en bovenal Zichzelf. Deze heilsdaad van God neemt nu concrete gestalte aan in het levende woord van God zoals de Geest ons dat door middel van de Schrift toespreekt. Dat woord is als woord van God heilswoord en tegelijk heilswaarheid en heilswerkelijkheid. Door dit woord bewerkt God de heilssituatie, waarin Hij de mensen op grond van het offer van Christus voor zijn aangezicht doet leven. Door dat woord houdt Hij die heilssituatie ook bij de voortduur in stand. Tegenover dat woord kan nu de mens nooit neutraal, objectief, beschouwelijk staan. Het Godswoord der Schriften is permanent op de mens gericht en deze wordt er daardoor geheel en al bij betrokken. Daarom kan dat woord ook alleen gehoord, verstaan en aanvaard worden door het geloof waardoor het een alles-beheersende en alles vernieuwende macht in het leven wordt, of anders gezegd: waardoor de heilssituatie waarin God, op grond van het offer van Christus, met ons zondaren wil leven metterdaad wordt gerealiseerd.

Deze waarheid, dat de heilsdaad van God waardoor Hij ons op grond van Christus' offer met zichzelf verzoent concrete gestalte aanneemt in het levende woord van God, drukten de reformatoren ook uit door er van te spreken dat deze daad van God tot ons komt in het *evangelie*. Het evangelie is namelijk de feestelijke verkondiging van de in Christus geopenbaarde genade van God. Door het levende Godswoord te typeren als evangelie keerden de reformatoren zich tegen iedere vorm van verwettelijking van het Schriftwoord. De gerechtigheid welke voor God geldt is alléén de gerechtigheid van het *evangelie*, van de blijmare dat God ons om Christus' wil rechtvaardigt *zonder de werken der wet*.

Aan dat evangelie onderscheidde zij voorts drie onderling volledig met elkaar vervlochten aspecten. Het evangelie is immers allereerst de blijde boodschap omtrent een heilsgebeuren dat lang geleden is geschied, dus omtrent iets dat buiten ons (*extra nos*) heeft plaatsgevonden. Maar het is tegelijkertijd ook een boodschap van een gebeuren waarbij wij van het begin tot het eind betrokken zijn, dus van iets dat voor ons (*pro nobis*) is geschied. En bovendien is het evangelie de boodschap van een heilshandeling Gods welke door de verkondiging van dat evangelie in ons (*in nobis*) haar vervulling ontvangt. Het evangelie is zo dus betrokken op de zending en de komst van Jezus Christus in het vlees, op de verkondiging als levende aanspraak op de mens, en op het getuigenis van de Heilige Geest waardoor de „voor ons” structuur van de heilsopenbaring welke „buiten ons” is geschied, „in ons” vervuld wordt.

Dit alles werd Luther duidelijk in een ongelofelijk intensieve, exegetische omgang met de Schrift. Hij worstelde met de exegetische vraag: hoe kan ik verstaan dat de gerechtigheid Gods de mens verlost en dus als Gods gerechtigheid tevens zijn liefde en genade is. In de geloofsworsteling met deze exegetische vraag kwam Luther tot een ten opzichte van wat de Roomse Kerk in zijn dagen leerde geheel nieuwe heilskonceptie. Maar tegelijk en in onlosmakelijke samenhang daarmee kreeg Luther ook het antwoord op de hermeneutische grondvraag: Wat wil God eigenlijk met het door Hem gegeven woord der Schrift; wat is de *scopus* ervan; hoe moet Gods woord naar zijn wil in het leven van de gelovigen, de kerk, de wereld functioneren en hoe moet het daarom worden geëxegeseerd en geïnterpreteerd. De ontdekking van de reformatoren heilskonceptie leidde zo tegelijk en als vanzelf ook tot de ontdekking van de reformatoren hermeneuse, hermeneutiek. De exegetische ontdekking van de ware zin der

gerechtigheid Gods heeft zo dus enerzijds geleid tot een nieuwe visie op het heilsgebeuren, namelijk als een door het woord der Schrift geconstitueerde relatie, waarin God in zijn reddend spreken tot de zondaar komt en deze zondaar in het horen naar dat spreken de vervulling van het heil en zo voor Gods aangezicht zijn bestemming als mens vindt. Maar anderzijds leidde deze exegetische ontdekking ook tot een nieuwe interpretatie, een nieuwe hermeneuse van de Schrift. Want zij werd daardoor gekend als het levende woord van God waarin God de mens direct verzoenend en verlossend aanspreekt en wel zo dat dat woord alleen kan verstaan worden als de mens niet als een neutrale toeschouwer met de Schrift omgaat, maar door het geloof verstaat dat bij die interpretatie van de Schrift de waarheid van eigen bestaan voluit in geding komt. Ebeling heeft deze gang van zaken praegnant zó uitgedrukt: de reformatie berust op een exegetische ontdekking met een hermeneutische draagwijdte.

Uit wat we tot dusver zeiden wordt als vanzelf duidelijk, dat het gezag van de Heilige Schrift voor de reformatoren een geheel ander karakter verkreeg dan dat in de middeleeuwse kerk en theologie het geval was. Het was niet het gezag van een geschrift dat op betrouwbare wijze metafysische waarheden meedeelt en evenmin het gezag van een juridisch gekwalificeerd wetboek. Neen het gezag van de Heilige Schrift was voor de reformatoren de volstreekte autoriteit van het levende woord van God, van het levende spreken van God waardoor Hij ons in Christus veroordeelt en verlost, ons oproept om te geloven en ons met Zichzelf in gemeenschap plaatst en daarin doet leven. Het is daarom niet volledig als we zeggen dat het woord der Schrift *normatief* voor ons is. Ongetwijfeld is het dat ook! Maar het is veel en veel meer dan dat. Het is het „brongebied” van het geloof. Het gezag van de Schrift is uiteindelijk het gezag van de levende, genadige God zelf dat door geen enkel ander gezag kan of mag worden gerelativeerd. In de religieuze heilssituatie waarin hij voor Gods aangezicht staat, fungeert er geen enkel gezag tussen God en de mens dan het gezag van het levende woord van God.

Dit alles brachten de reformatoren nu tot uitdrukking door die twee woorden *sola scriptura*. Het is zonder meer dwaas deze te interpreteren als de aanduiding van „het formele principe van de reformatie”. Er is in de prediking van de reformatoren in het geheel geen plaats voor zoiets als een formeel principe! Neen, het reformatoren *sola scriptura* is de puntige aanduiding van het reformatoren protest tegen de middeleeuwse verabsolutering van de kerkelijke traditie, de kerkelijke confessie en het kerkelijke leerambt. Het is ook de uitdrukking van de reformatoren afwijzing van de verslaving en relativering van het levende woord van God door een kerkelijk vastgestelde norm waaraan de uitlegging van de Schrift onderworpen was en waardoor de kritische en reformerende kracht van de Heilige Schrift a priori werd verlamd. Bovenal is het *sola scriptura* de aanduiding van de eigenlijke en wezenlijke functie van de Schrift, deze namelijk dat God in Jezus Christus door het woord der Schrift en alleen daardoor de verzoende gemeenschap met God, de levende verbondsrelatie, in het leven roept en in stand houdt in de weg des geloofs, tot zaligheid van de mens en tot eer van God.

De reformatoren hebben het met alle kracht gepredikt en ook in praktijk gebracht dat de Schrift zó moet worden gezien, dat ze alleen zo mag worden gezien en dat ze in het licht van deze door God zelf aan haar toegekende functie moet worden geïnterpreteerd zal deze interpretatie legitiem zijn. De reformatoren waren zich er diep van bewust dat deze hermeneuse van de Schrift een principiële breuk betekende met de middeleeuwse Schriftuitlegging hoezeer deze ook mocht beheerst zijn door het geloof dat de Schrift een door Gods Geest geïnspireerde en daarom gezaghebbend boek was. De ontdekking van het nieuwe exclusief Schriftuurlijke hermeneutische grondprincipe betekende voor Luther een totaal nieuwe visie op geheel de Schrift. „Lang had ik gezocht”, zo zei hij later, „toen verstond ik het en wist, dat Gods gerechtigheid betekent de gerechtigheid, waar-

door Hij ons rechtvaardigt, de in Christus geschonken gerechtigheid.” „Het was mij alsof een deur openging naar het paradijs! Wat was ik blij, de gehele Schrift had een ander gelaat, en met haar ging de hemel voor mij open... Ik voelde opeens, dat ik geheel nieuw geboren was.”

* * *

De implicaties en consequenties van deze nieuwe visie op de Schrift en haar interpretatie zijn vele en velerlei. Ik noem er ter completering van het gezegde een paar van.

Vooreerst leidde de nieuwe visie op de Schrift de reformatoren er toe, met klem te pomen dat de Schrift haar eigen uitlegster is. De idee van een autoritatieve, buitenschriftuurlijke instantie welke er voor moest waken dat geen eigenzinnige uitleg van de Schrift gegeven werd — als hoedanig in de Rooms-Katholieke Kerk het onfeilbare leergezag fungeerde — verwierpen zij. De Schrift is immers wat haar specifieke inhoud en functie betreft duidelijk en klaar. Ze is, zo verklaart Luther *certissima, facillima, apertissima*. Deze klaarheid van de Schrift ligt evenwel volstrekt niet op het vlak van algemeen-menselijke verstaanbaarheid, ze is geen vanzelfsprekende klaarlijkheid of logische evidentie. Neen, ze is de klaarheid van God zelf, de klaarheid van zijn aangezicht dat Hij in Christus tot ons heeft gewend. De Schrift is klaar en duidelijk omdat Jezus Christus de inhoud daarvan is. Wat kan er nog verborgen zijn in de Schrift, zo vraagt Luther ergens, nu het zegel verbroken is en de steen van het graf is weggerold? Wat kan er nu nog duister zijn in de Schrift nu de diepste geheimenissen voor ons in het licht zijn getreden in het kruis en de opstanding van Christus? Wat kan er nu nog duister zijn in de Schrift nu ons bekend is geworden dat Christus, de vlees geworden Zoon van God is en dat Hij voor ons heeft geleden en eeuwig zal heersen? Ja, als Christus uit de Schrift weg is dan is de Schrift duister. Dat kan men onder de Joden zien. Want wat is er dan nog in de Schrift te vinden? De Schrift is duister wanneer die niet wordt gezien en verstaan vanuit zijn *scopus*, zijn hoofdzaak en hoofdinhoud. Dat wil zeggen: de Schrift is duister als ze niet verstaan wordt als evangelie. Want het evangelie dat is de gepredikte Christus! Dat wil zeggen: de gekruisigde en opgestane Christus zoals Hij door de Geest voor ons tegenwoordig is in de Schrift. Jezus Christus, we kunnen ook zeggen: het evangelie is de duidelijkheid van de Schrift. Deze duidelijkheid en klaarheid der Schrift is zo voluit een religieuze categorie. Ze is er daarom alleen voor het geloof. Ze bestaat daarin dat het geloof in de Schrift de levende stem van God in Christus hoort waarmee Hij de zondaar aanspreekt, veroordeelt en tegelijk het heil schenkt.

Omdat de Schrift op deze wijze duidelijk en klaar is, is zij haar eigen uitlegster. Ze is *sui ipsius interpres. omnium omnia probans, judicans illuminans*. De vraag naar de juistheid van de verklaring der Schrift kan daarom ook alleen beslist worden in het proces van die verklaring zelf. Want alleen op die wijze worden we de in de Schrift zichzelf interpreterende Geest deelachtig.

De nieuwe kijk op de interpretatie der Schrift leidde er voorts toe dat door de reformatoren alle nadruk werd gelegd op de prediking. Gods woord is naar zijn wezenaard op de mens gericht. Het is geen mededeling van een algemene waarheid die steeds opnieuw moet geconcretiseerd worden in de betrokkenheid op bepaalde personen. Neen, het is als woord Gods *von vorn herein Existenz bezogen*. Daarom hoort het moment van aanspraak en roeping wezenlijk tot het woord. De concretisering, de „Vergegenwoordiging”, de paraenese van het woord is voor de reformatoren niet iets dat bij het woord bijkomt en daarop volgt. Neen, dat alles ligt in het woord zelf besloten. Juist daarom is de prediking de authentieke funktionering van het woord. Want juist in de prediking wordt de gerichtheid van het woord die tot de inhoud daarvan behoort, die er een wezenlijke trek van is door de werking van de Geest geactualiseerd, zodat het woord zelf weer heilsgeschiedenis maakt. Dat wil zeggen: de geschiedenis van de genadige omgang van God met de mensen, van woord en ant-woord. En door dit zo functioneren van het woord komt de betrokkenheid van de mens op Gods éénmalig heilshandelen tot zijn volle aktualiteit. Omdat het met het woord zo staat is de prediking de meest adequate, ja de enig juiste interpretatie van de Schrift. Daarin openbaart zich de inhoud, de rijkdom en de kracht van het woord zo vol als hier mogelijk is.

Het gepredikte woord is het genademiddel bij uitstek. En voor Luther en voor Calvijn was daarom de prediking de genuïne exegetische arbeid met de Schrift. Ook de exegese welke aan de universiteit werd gedoceerd was voor de reformatoren een vorm van prediking. De kansel was voor hen een soort volkskatheder en de katheder een soort studentenkansel.

* * *

Dit was een summiere tekening van het grondmotief van de reformatie hermeneuse en hermeneutiek der Heilige Schrift. Zij werd ont-

dekt in de intense omgang met de Schrift die tegelijk ook het oog opende voor het heil dat God in Christus in het woord der Schriften schenkt. Deze hermeneuse der Schrift was het centrale moment, het hart van de reformatie. En zij is ook de allesbeheersende factor van iedere reformatie welke die naam waard is. Men kan zelfs alleen dan van reformatie spreken wanneer deze hermeneuse der Schrift in praktijk wordt gebracht. Want alleen dan ontplooit het woord van God zijn verlossende, vernieuwende en reformerende kracht.

C. V.

Inhoud „Opbouw”

Het hout van de wijnstok	H. de J.
Drie tijd-spiegels	G.V.
Kerkelijk Leven	G.V.
Te Berde	A.
Over de hermeneutische grondconceptie van de reformatie	C.V.
Tussentijdse Balans	R. H. B.
Lijf-eigenen	v. O.
Boekbespreking	B. J.
Persschouw	
Kerknieuws	

Tussentijdse Balans

Destijds schreef ik voor de lezers van ons blad een artikel over het functioneren van de generale synode. Intussen zijn al weer enige maanden verlopen. De laatste drie weken vergaderde de synode niet. Het is een goede gelegenheid om tot op zekere hoogte plagiaat plegend met de titel van het jongste geschrift van ds. van Teylingen een tussentijdse balans op te maken. Er is een groot deel van het program, het agendum afgevoerd, een ander deel wacht nog. Wat valt er op dit moment te zeggen?

Laat ik dan eerst iets mogen opmerken over de lange duur van de meeste vergadering onzer kerken. Begin april werd deze synode geopend. Ze vergaderde met alleen een onderbreking van een week rond hemelvaart, onafgebroken twee maanden lang tot begin juni. Daarna startte ze weer met haar werk eind augustus om opnieuw vier weken achtereen te vergaderen. En nu staat zeker weer een vergadering van weken voor de deur. Men denke niet, dat er in de pauzes tussen de vergaderweken niets gebeurde. Verschillende commissies zetten in die tijd meerdere dagen hun werkzaamheden voort. Er is dus alle reden nadrukkelijk te vragen: is dit noodzakelijk? Moeten de predikanten zolang aan het werk in hun gemeenten worden onttrokken? Is het verantwoord dat zolang op de tijd en de maatschappelijke positie van de ouderlingen beslag wordt gelegd? Wat een geld kost dit alles aan de kerken! Een rekenmeester ter synode becijferde dat het op ongeveer f 1,- per minuut vergaderen komt. Ik kan het niet controleren maar het kost natuurlijk allemaal veel geld. Is het niet anders te doen? Waarom moet het zolang duren?

Het is niet zo eenvoudig hierop een antwoord te geven dat hout snijdt. Dat het allemaal zo lang duurt vindt natuurlijk zijn oorzaak in de eerste plaats bij de kerken zelf. Niet de synode stelt haar agendum samen, maar de kerken. De synodeleden treffen bij hun komst ter vergadering dat concrete agendum aan. En zij moeten dat afwerken. De synode is als het ware een goed geoliede machine die om de as van het agendum draait. En zolang de kerken het nodig vinden zoveel zaken naar de meeste vergadering te dragen, zal die vergadering veel tijd nemen. Daar komt een tweede factor onmiddellijk bij. De kerken dragen het agendum aan: de synodeleden moeten het afhandelen in de vorm van concrete bondige besluiten. En daar is nu eenmaal in de fase van ons kerkelijk leven, waarin wij ons bevinden, overleg voor nodig, vaak langdurig en diepgaand overleg. Dat overleg geschiedt in de commissiekamers. Een commissie zal 't koste wat 't kost trachten met een eenstemmig rapport ter plenaire zitting te komen. Daarvoor moet dus eerst in beperkte kring worden gepraat. Maar een commissie is tenslotte maar een deel van de synode. Bepaalde synodeleden die niet in de commissie die rapporteert, zitting hadden, kunnen er heel anders over denken en openen dus een debat. Ds. Veldman klaagde in de Kerkbode van Zuidholland, dat er op de synode over de commissierapporten nogal veel gedebatteerd wordt. Dat is ook wel waar. Aan de andere kant: door de debatten groeide tot nu toe in de vergaderingen steeds weer een communis opinio en dat is ook veel waard. Want we staan nu eenmaal voor het feit dat we in een fase van de kerkgeschiedenis leven, waarin allerlei nieuwe vraagstukken zich aan de kerk voordoen en waarover ze vanuit het

Woord Gods haar licht moet laten schijnen. Wat dat betreft worstelen alle kerken met deze moeiten. Wie wel eens genoopt is Acta van de synodaal-Gereformeerde Kerken in te zien, krijgt met wel bijzonder dikke boekwerken te maken. De hervormde synode zit permanent en komt ieder jaar enige malen in zittingen bijeen. Is het dan te verwonderen dat wij, die eens in de drie jaar in meeste vergadering bijeenkomen, ons dan ook voor een hoeveelheid werk geplaatst zien die veel tijd vraagt?

Men kan tot op zekere hoogte zelfs een parallel trekken tussen het concilie te Rome en wat wij hebben te doen.

Het is daar al niet anders dan bij ons: zoveel concilievaders, zoveel zinnen. En ook daar moeten ze er door praten uit komen. Zij staan evengoed als wij voor de vraagstukken van de nieuwe tijd en terwijl er in 1870 bij hen nog een sterke leidinggevende groep was, zodat het Vaticanum I snel kon handelen, is dat daar thans niet meer het geval. Wie de Acta na 1892 leest, ziet hoe met een gezaghebbend rapportje van H. H. Kuyper of J. Ridderbos tal van zaken in evenveel minuten werden afgedaan als thans in uren. Daar komt nog bij dat aan vrijwel ieder agendumpunt ook een kerkrechtelijke kant zit. Moet dit stuk behandeld worden of niet? Is er voldoende vooroverleg in de kerken geweest? Dat zijn vragen die een bespreking apart vragen bij het kerkrecht dat onder ons vigeert en ook dat neemt tijd.

Ik acht het niet onmogelijk dat men zich wel eens afvraagt: zegt een synode niet te spoedig dat een bepaalde zaak niet voldoende door de kerken is voorbereid? Is er zo het gevaar niet dat men zich van bepaalde zaken afmaakt? Dat gevaar is er zeker, want natuurlijk ligt er iets subjectiefs in het beoordelen of een bepaalde zaak behandelingsrijp is of niet. Als één particuliere synode een zaak aan de orde stelt, kan het voorkomen dat de synode zegt: het vooroverleg was voldoende, wij gaan behandelen. Het kan evengoed zijn dat ze zegt: het is maar door één bepaalde particuliere synode bekeken, we sturen het terug. Dat hangt ook nog weer van de zaak af die aan de orde is. Eigenlijk moest het zo zijn, dat wanneer een kerk een bepaalde zaak aan de orde gaat stellen die van generaal belang is, zij haar voorstellen van te voren rondzond aan alle zusterkerken. Meestal beperkt men zich echter tot de classis en van de classis gaat het dan naar de particuliere synode. In het beste geval zendt die het door en komt het ter generale. Wat dat betreft is het hervormde systeem zeker niet verwerpelijk, waar belangrijke voorstellen vaak ter tweede lezing aan de classische vergaderingen worden teruggezonden. Eerst een volgende synode neemt dan een beslissing. Wij zouden op dezelfde wijze belangrijke zaken voorlopig kunnen bespreken, ze terugzenden naar de kerken en eerst een volgende synode een beslissing laten nemen, als de kerken gunstig reageren. Iets dergelijks gebeurt trouwens nu wel wanneer voor een bepaalde zaak een studiedeputaatschap wordt benoemd.

Men zegt wel eens, dat hoe „meerder” een vergadering wordt, hoe verder zij van de kerken komt af te staan. Dat is toch maar zeer betrekkelijk. Dat hangt veel meer van de zaken af die zo'n vergadering krijgt te behandelen dan van haar samenstelling. Een classis is een belangrijke vergadering in het kerkelijk leven: ze staat vlak bij de plaatselijke kerken. Een particuliere synode is veel

onbelangrijker. Zij is inderdaad niet veel meer dan een voteerbureau voor kerkelijke financiën en eens in de drie jaar een stembureau voor de generale synode. Maar de generale synode zelf is weer totaal anders dan de particuliere. Juist doordat zij eindbesluiten neemt, weten de kerken zich ten nauwste bij haar beslissingen betrokken. En daarom kunnen we ook rustig zeggen: een generale synode geeft een beeld van de vrijgemaakte gereformeerde kerken in haar kracht en in haar zwakheid. Dat komt ook aan het licht als we terugzien op het werk dat tot nu toe verricht is. De verschillende stromingen die er in ons kerkelijk leven zijn, traden natuurlijk ter synode aan het licht. Men denke daarbij niet in de eerste plaats aan groeperingen rond kerkelijke bladen. Ik geloof dat veel meer vraagstukken van laat ik zeggen progressiviteit en conservatisme de debatten beheersten dan het sympathiegevoelen voor een of ander kerkelijk blad. In allerlei agendumpunten stelden de sprekers zich meer of minder progressief of conservatief op. Ik noem maar enkele zaken die behandeld zijn: modernisering tekst Catechismus, verkorting avondmaalsformulier, toestaan van televisieuitzendingen, nieuwe psalmberijming, contacten met buitenlandse kerken, geestelijke verzorging van militairen. En straks komt nog het vrouwenkiesrecht aan bod, waar dezelfde vragen zich zullen voordoen. De synode is niet beter en niet anders dan de kerken die zij vertegenwoordigt. En in die kerken zitten we vandaag evengoed met vragen van progressiviteit en conservatisme. Wanneer we nu een tussentijdse balans opmaken, dan mogen we m.i. dankbaar constateren dat beide stromingen ter synode eerder naar elkaar zijn toegegroeid dan omgekeerd. Er was de bereidheid om te luisteren. En beide stromingen hebben goede elementen. De behoudende richting kan de progressieven behouden voor doorslaan en omgekeerd. En naar alle kanten leeft toch wel het besef dat wij in deze nieuwe tijd ook nieuwe vormen moeten vinden voor het kerkelijk leven waardoor de kerk midden in de tijd met haar boodschap blijft staan.

Een andere zaak waarover ter synode nogal gedebatteerd werd, was de zaak van het contact met de Christelijke Gereformeerde Kerken. Ik zal daar niet veel van zeggen. Het besluit heeft in extenso in ons blad gestaan. Het is werkelijk te hopen dat het aan Christelijke Gereformeerde zijde goed ontvangen wordt. Als we maar eens met elkaar aan de praat konden komen over enkele voorlopige maatregelen die de toenadering konden bevorderen. Zo noemde ik ter synode de mogelijkheid dat de Christelijke Gereformeerde Kerken met ons handelden zoals zij met buitenlandse kerken handelen door n.l. na een gesprek met deputaten hunnerzijds preekconsent binnen hun kerken te verstrekken. Wanneer we zo hier en daar tot kanselruil konden komen was al veel bereikt. Een eventuele vereniging zal toch niet anders dan etappegewijs tot stand kunnen komen. En voor het zo ver is zal in de mentaliteit en bij hen en bij ons eerst nog heel wat moeten veranderen.

Een tussentijdse balans: die kijkt ook naar de toekomst. Ik denk dat alle synodeleden zich wel realiseren dat de moeilijkste zaken nog wachten n.l. de afhandeling van de grote appenzaken. Vóór het reces kwamen er twee aan de orde: de zaak ds. Duits en die van ds. van der Schaff. Over de laatste schrijf ik nu niet: de lezers kunnen mijn mening uit mijn „Ingezonden” I en II weten. De besluiten in de zaak van ds. Duits zijn in de kerken over

het algemeen met instemming ontvangen. Het is te hopen dat de classis-Hogeveen die de zaak commissoriaal gemaakt heeft, nu spoedig de besluiten ook realiseert. Het gaat om de naam en de eer van een dienaar des Woords en althans één predikant in die classis heeft getoond voor de naam en de eer van een collega jarenlang te willen vechten. De moeilijkste zaken wachten nog op behandeling. Ik las in de „Gereformeerde Stemmen” die in Groningen verschijnen, dat men zich daar verbaast dat het in de zaak Groningen-Zuid allemaal zo lang duurt. Laten die broeders begrijpen dat het behandelen van zo'n zaak enorm veel voorbereidend werk in rapporten enz. vraagt, en dat de synode op dringend verzoek van ds. van der Schaft zelf diens zaak voorrang gaf voor de vakantie. Overigens: men kan gerust zijn. De eerste rapporten over Groningen-Zuid en wat daarmee samenhangt zijn verschenen.

De toestand in de kerken is beslist niet rooskleurig. Twintig jaar na de Vrijmaking is er veel verbittering en wantrouwen tussen mannen die destijds samen optrokken. In kerkelijke organen en brochures die de laatste tijd verschenen zijn gaat men elkaar nu niet bepaald op een zachtzinnige manier te lijf. Men verwijt elkaar aan de ene kant een loslaten van de confessie en de kerkenorde als grondslag voor ons kerkelijk leven en aan de andere kant een elkaar benauwen dat in flagrante strijd is met de ruimte waarvoor wij in de Vrijmaking hebben gevochten. Het is voor de synode geen gemakkelijk werken in dit klimaat. Wanneer enerzijds in urenlange besprekingen geploeterd wordt om de broeders bij elkaar te brengen en tegelijk rondom het krijgsrumoer opstijgt, is het geen wonder dat de vraag wordt gesteld: heeft al dit werk wel zin? Iemand vergeleek ons kerkelijk leven onlangs bij een bal waarin een deuk zit: heb je de ene deuk er na veel moeite uitgedrukt dan valt er onmiddellijk aan de andere kant een nieuwe. Het beeld is wat triviaal maar toch ook sprekend. Het ware te wensen dat het **vertrouwen** weerkeerde. Wat

zijn synodale besluiten waard als dat ontbreekt? Ik noemde zoëven de reactie van de classis Hogeveen. Als wij niet meer op kunnen brengen ons bij uitspraken neer te leggen en, al zijn we 't er niet mee eens, ze getroost uit te voeren, waar komen we dan terecht?

Enige maanden werken in synodaal verband heeft mij de overtuiging geschonken dat door de dingen tot de bodem toe door te spreken er veel kan worden bereikt. Zou het onmogelijk zijn dat zij die allereerst bij publiciteitskwesities onder ons betrokken zijn en die nu in geschrift en pers zo hopeloos fel tegenover elkaar staan, eens met elkaar de dingen gingen doorspreken vóór er verdere ongelukken gebeuren? Twintig jaar Vrijmaking is zeker een reden om te danken mits we bedenken dat het ook zware verplichtingen oplegt. Op zijn minst toch ook dat we de broeders met wie we twintig jaar geleden in zee gingen uit alle kracht vasthouden, dat we elkaar in onze gevoeligheid ontzien en niet elkaar knock out proberen te slaan. Er zullen er zijn die zeggen: met zulke stichtelijke woorden komen we niet verder, slap gepraat. Het zij zo. Laat ik mijnerzijds mogen zeggen dat ik die twintig jaar kerkelijk leven in de vrijgemaakte kerken bewust heb meegemaakt vanaf de eerste jaren van mijn dominee zijn, dat ik nog altijd meen dat we voor een rechte zaak in zee zijn gegaan maar dat ik ook van oordeel ben dat we met elkaar veel fouten hebben gemaakt en veel verknoeid hebben. Maar ook dat we, als we elkaar willen vasthouden op de grondslag waarop we destijds in zee zijn gegaan: Gods Woord alleen, de drie formulieren van enigheid en de kerkenorde, we eruit komen. Dan zullen we elkaar wat moeten ontzien, met elkaars gevoeligheden meer dan tot nu toe rekening houden, indien nodig een veer willen laten. Het zij de synode gegeven in de behandeling van de zaken die nog resten de kerken een goed voorbeeld van christelijke verzoeningsgezindheid en samenbinding te geven.

Enschede

R. H. Bremmer

Lijf-eigenen *)

Wie een nederlands woordenboek opslaat en zoekt naar de betekenis van het woord lijfeigen, vindt: met zijn lijf iemand toebehoorend, geheel onvrij.

En een lijfeigene is een persoon die een allodiaal (niet leenroerig) goed bewoonde en het recht niet had over zijn eigen lijf te beschikken.

Wie over lijfeigenen spreekt, denkt aan die verre tijd dat mensen in ons land slaven waren, die om het minste vergriep werden gebrandmerkt, wier ledematen werden geschonden omdat ze er iets verkeerd mee gedaan hadden of die gedwongen werden dagen en nachten bepaalde werkzaamheden te verrichten om de rust en het genot van de kasteelbewoners te verzekeren.

Gekocht voor een luttel bedrag, horig geworden door een kleine schuld, die niet betaald kon worden, gebruikt ten bate van de eigenaar! Want ze waren met lijf en ziel het eigendom van hun meester.

Over deze mensen en dergelijke toestanden wilde ik echter vanmorgen niet tot u spreken.

Lijfeigenen: mensen die met lijf en ziel eens anders bezit zijn. Als we het zo zeggen, dan gaan uw gedachten ongetwijfeld in de richting van zondag 1: uw enige troost in leven en sterven is immers dat ge u in leven en sterven, met lijf en ziel het eigendom weet van uw trouwe Zaligmaker. Hij heeft u gekocht. Ge zijt van Hem.

En we herinneren ons de dertiende zondag van onze Catechismus bij de uitleg van de naam Here: Hij heeft ons niet met goud of zilver maar met zijn kostbaar bloed gekocht en verlost. Hij verwierf ons tegen de prijs van zijn eigen leven. En nu zijn we naar het bijbels getuigenis van Hem. Zijn bezit, Zijn eigendom. Lijf-eigenen van Jezus Christus, slaven van deze Heer.

We zijn dat geworden toen Hij de heerschappij van de duivel en alle machten verbrak en overwon.

Dat geloof, dat weten heeft alles te maken met wat ik U vanmorgen wil zeggen. Het vormt er de basis van, de grond. Zonder dit: gekocht-te-zijn-door-het-offer-van-Christus, hangt het andere, wat ik wilde zeggen, in de lucht.

Lijf-eigenen. Dan kunnen we ook gaan denken in de richting van dit bijbelse woord: inlijven, ingelijfd worden in iets of iemand. Ik denk aan zondag 7: Alleen diegenen worden door Christus gered, die Hem door een waar geloof worden ingelijfd.

In het lichaam van Christus ingeplant. Eén plant met Hem geworden. De rank, gegroeid uit de wijnstok. Door het geloof een lidmaat van Christus. Ja, onze cat. spreekt ergens (zondag 21) het volgende uit: dat de gelovigen, allen en een iegelijk, als lidmaten aan de Here Christus en aan al zijn schatten en gaven gemeenschap hebben.

Er is onder ons de laatste tijd nogal gediscussieerd over de vraag: zijn de gelovigen lid van de kerk? En hoe?

U zult niet verwachten, dat we over die discussie spreken of ons daarin mengen op deze Schooldag.

Daarvoor is deze dag niet. Maar het typeert wel het bezig zijn met de vragen rondom de kerk, die ook alles te maken hebben met onze Hogeschool.

Als je op een dag als deze de enthousiaste schare ziet van duizenden, die luisteren willen naar speeches en redevoeringen, die de Broeder-weg bevolken en de Broeder-poort doorgaan, zou je geneigd zijn al je zorgen te vergeten. Het is blijkbaar nog zo erg niet als sommigen ons willen doen geloven. Het valt allemaal nog wel een beetje mee.

Maar de werkelijkheid is onder ons intussen niet zo mooi. Onderscheidene broeders en zusters hier zullen zorgen hebben over het leven der gemeente, te midden waarvan ze

leven. Het agendum van de Generale Synode spreekt in dat opzicht boekdelen. De krachten die zoveel mannen moeten geven aan die zware arbeid, gevolg van moeiten en zonden, konden beter besteed.

Elke week trouwens putten kerkelijke kranten zich uit den volke te tonen hoe groot de verschillen wel zijn en hoe verschrikkelijk het wel gesteld is.

Daarom leek het goed op deze blijde dag u te herinneren aan het blijde feit, dat wij allen lijf-eigenen zijn, leden van het lichaam van Christus, zijn gemeente en ook om er op te letten, wat dat nu eigenlijk zeggen wil.

Ik wil kort op enkele Schriftgedeelten wijzen.

Als Paulus tot de gemeente van Corinthe spreekt, dan verbloemt hij helemaal niet de moeiten en botsingen die er zijn. Hij spreekt over de misbruiken bij de viering van het Avondmaal, over de moeiten tussen de leden der gemeente vanwege de verscheidenheid van gaven en het gebruik daarvan. En als hij de boodschap van God ten aanzien daarvan doorgeeft, herinnert hij aan de gemaakte eenheid in Christus. Het éne lichaam van Christus, van wie de gelovigen leden zijn.

Hij zegt er geweldige dingen over: „Want door één Geest zijn wij allen tot één lichaam gedoopt... en allen zijn wij met één Geest gedrenkt”. (1 Cor. 12 : 13).

Niemand ontvangt enig recht te zeggen dat hij of een ander niet tot dat lichaam behoort. Allen samen vormen het. Het lichaam is niet alleen hand, niet alleen oog of oor, maar het heeft vele leden. En die leden kunnen elkaar niet missen, willen ze tenminste een lichaam vormen. Ze hebben elkaar dringend nodig elke dag en zorgen voor elkaar. Vullen elkaar aan en ondersteunen wederkerig.

Dit beeld gebruikt Paulus om te bewijzen dat de éne Geest een véélheid van gaven schenkt. De eenheid wordt door de verscheidenheid niet opgeheven, maar juist gediend. In die veelvormigheid komt de eenheid pas goed tot zijn recht. Wij zijn door één Geest tot één lichaam gedoopt.

Al die mensen, Joden en Grieken, slaven en vrijen, rijken en armen, edelen en verachten, zijn tot één lichaam geworden. Christus heeft ze saamgevoegd, aan Hem en aan elkander verbonden. Niet één lid heeft het recht te zeggen: Ik alleen ben belangrijk, mijn gave alleen is gewichtig, mijn functie van hand-of oor-of oog-zijn is van het meeste belang.

Zo is de feitelijke toestand: één lichaam!

Dat lichaam van Christus heeft vele leden. Gemaakt in het donker uur van Golgotha, donker voor Hem, toen ze losgekocht zijn uit de heerschappij van de vijand.

En uit dat feit volgt nu, dat de leden als leden van één lichaam met elkaar in verband staan, elkaars plaats erkennen helpen en bijstaan en zo het lichaam doen functioneren. Alle leden zijn nodig. Niet één kan gemist worden.

Zo is de gemeente.

Gij, Corinthiërs, zegt Paulus, zijt een lichaam van Christus. Er IS eenheid in verscheidenheid.

Niet anders wordt het gesteld in Rom. 12.

Ook daar gaat het weer over het functioneren van de vele leden in het ene lichaam, van de veel-vormigheid in de eenheid.

„Wij zijn, hoewel velen, één lichaam in Christus. Maar ieder afzonderlijk leden ten opzichte van elkander”. (12 : 5).

Ook in Rome kan Paulus constateren, dat er verschillende gaven aan leden zijn toevertrouwd. De één heeft dit, de ander dat. Maar ieder zal eigen grenzen kennen en niet individualistisch, alsof hij alleen lichaam is, te werk gaan maar de gemeenschap in het oog houden.

Die bijzondere gaven zijn de verschillende wijzen waarop het geloof zich in de leden der gemeente uitwerkt. En als we die verschillen opmerken, hebben we die te eerbiedigen en niet die ander daarom niet erkennen of aanvaardt als lid van hetzelfde lichaam.

Anderen mogen we niet in de weg staan en onszelf niet buiten de grenzen van de ons geschonken gaven laten gelden.

Gods bedoeling met 't lichaam van Christus is niet uniformering, maar veelvuldigheid in de eenheid.

Met volle nadruk staat het er: Gij zijt een lichaam van Christus.

*) Openingsspeech, gehouden op de Theol. Hogeschooldag, 30 sept. 1964.

Dat is niet een ideaal, waarnaar we moeten streven, waarvoor we al onze krachten in moeten spannen, hoewel het in deze wereld niet te bereiken schijnt.

Neen, het IS zo.

We ZIJN EEN in Christus. En dat weten, dat geloven moet ons gedrag bepalen.

In beide brieven, zowel in 1 Cor. als in Romeinen dient de herinnering: wij zijn één lichaam, er toe de gemeente op te wekken: elkander lief te hebben en te dienen (Rom. 12 : 9 vv.; 1 Cor. 13). Dit is het gebod voor de leden van het lichaam: dat ze elkander liefhebben. Daaraan wordt openbaar dat wij kinderen van God zijn, als we elkaar liefhebben, voor elkaar zorgen, elkaar in het lichaam van Christus niet verwerpen, niet verachten, de hersens niet belangrijker vinden dan de handen, het oog dat gevaren ziet niet hoger stellen dan het oor, dat opmerkzaam luistert, de mond die spreekt niet geweldig achtte dan het hart dat stil is voor God.

Wij zijn elkkanders leden: lijfeigenen van Christus, gekocht door Hem, betaald met zijn leven, allen door één Geest gedoopt, gedrenkt in die Heilige.

Met grote hartstocht roept hij op één van hart en één van zin te zijn. Houdt elkander vast. Telkens opnieuw.

Want zelfs in de eerste gemeenten dreigde de verscheurdheid te komen. Het nieuwe testament tekent ons een bedreigde eenheid.

En als Paulus dat ziet en die zonde-macht ziet optreden tegenover het weer één-maken van de verzoening (Ef. 2 : 14 vv.) dan vraagt hij, en in die vraag wijst hij tegelijkertijd de zinloosheid aan: Is Christus gedeeld? (1 Cor. 1 : 12).

De groepsvorming in de gemeente, het zich noemen naar mensen, naar een bepaalde stijl van prediking, naar religieuze hobby's wordt een zinloze zaak, nu de muur gevallen is.

Eén ding slechts doet de apostel: oproepen de eenheid des Geestes te bewaren door de band van de vrede.

Jamaar, zult u zeggen: de strijd voor de waarheid moet gestreden. En die strijd mag niet door een beroep op de liefde kracheloos gemaakt worden.

Er zijn twee oorzaken die leiden tot verscheuring van de gemeente: dwaalleer en verdeeldheid.

De oproep tot liefde is echter niet een tegenstelling tot het handhaven van de waarheid. Juist de liefde tot de Here, het Hoofd der gemeente, maakt waakzaam.

En als de heilsboodschap wordt aangetast, dan komt de liefde in het geweer, want het fundament, de zin, het wezen van het lichaam van Christus is in geding.

Op dat punt weet Paulus van geen wijken. Zelfs als een engel uit de hemel een ander evangelie brengt, afwijkend van het verkondigde, die zij vervloekt.

Dan wordt de radicale breuk openbaar. Maar dan ook alleen. Dan, als een ander evangelie opgedist wordt, een „andere” Jezus gepreekt wordt. Dat kan niet.

Dat mag niet.

Want met die andere prediking valt het fundament weg. Dat is niet een kwestie van hoofd- en bijzaken, van centrum en omtrek, maar het gaat om de diepte, het fundament: als dat evangelie niet gehandhaafd wordt, valt het lichaam van Christus uiteen. Hebt dus de waarheid lief.

Maar er kan ook verdeeldheid zijn. Die dankt haar ontstaan niet aan een ondergraven van de waarheid, maar aan het absoluut stellen van een stuk daarvan, of van de bepaalde manier, waarop het lidmaatschap-zijn van het ene lichaam wordt verkondigd en geloofd en beleefd.

Daartegen heeft Paulus gevochten.

Corinthe zat er vol van.

Men noemde zich naar mensen. Men vormde partijen. En men bestreed elkaar.

Op de opvattingen van die mensen gaat de apostel niet in. Blijkbaar mogen ze bestaan. Maar als PARTIJEN zijn ze allemaal onwettig. Het streven om die manier van prediking, van leven, die opvattingen met uitsluiting en verkettering van de anderen in de gemeente alleen-heerschappij te verschaffen, wordt veroordeeld.

Ik vermaan u, broeders, bij de naam van onze Here Jezus Christus, weest allen een-

stemmig en laten er geen scheuringen onder u zijn: weest vast aaneengesloten, één van zin en één van gevoelen. (1 Cor. 1 : 10).

Want we zijn één lichaam, gefundeerd op Golgotha. Ingelijfd toen we gedrenkt werden in één Geest, geroepen door één Heer, geliefd door één God en Vader.

Weest wat ge zijt.

Betoont u wat ge zijn moogt: vrucht van de liefde Gods.

En laat die liefde onder u heersen.

Want zo alleen kunnen we als lichaam van Christus onze taak in de wereld aan.

Dat is het laatste waar ik kort op wijzen wil.

Ik herinner u aan die machtige woorden in Col. 1 : 15 vv.: Hij is het beeld van de onzichtbare God, de Eerstgeborene van heel de schepping, want in Hem zijn alle dingen geschapen, die in de hemelen en op de aarde zijn, de zichtbare en de onzichtbare, hetzij tronen, hetzij heerschappijen, hetzij overheden, hetzij machten; alle dingen zijn door Hem en tot Hem geschapen; en Hij is voor alles en alle dingen hebben hun bestaan in Hem; en Hij is het Hoofd van het lichaam, de gemeente.

Hetzelfde beeld: het lichaam. Maar nu uitgebreid: Christus is het Hoofd, zegevierend boven alle aardse machten. Triumferend boven de ganse schepping.

En in zijn gemeente in zijn lichaam wendt Hij zich naar de wereld toe. Naar de schepping, naar al het bestaande: hemel en aarde, zienlijke en onzienlijke dingen, wereldregeerders en bovenaardse machten, engelen en duivelen. Daarheen dringt Paulus, dringt Christus zijn gemeente, zijn lichaam.

De hele wereld wordt betrokken in de drang van het lichaam naar het Hoofd: ook de wereld van vandaag, zoals die zeer reëel, „zeer naakt en zeer fel beleefd wordt, zoals de mensen van dit geslacht en van deze tijd zich daarin „geworpen” en bedreigd voelen, belaagd en prijsgegeven”, eenzaam en verweesd achtergelaten als kinderen in een woestijn, die de weg niet kunnen vinden omdat er geen weg is. Overgegeven aan eigen en der machten hartstochten, gedreven door demonische energieën.

En de boodschap van Col. is: mensen, schepselen Gods, gij zijt niet prijsgegeven, ge zijt niet alleen gelaten, Christus is het Hoofd van alles. En de gemeente is zijn lichaam. Hij heeft die uit de macht van de duisternis getrokken en overgezet in het Kon. van de Zoon zijner liefde.

Ontruikt aan de machten, bevrijd van verschrikkingen.

En de kerk, het lichaam van Christus, haar prediking, haar leven, haar één-zijn als leden van het ene lichaam, die vormt het instrument waardoor Christus ook de machten in de wereld in de crisis brengt. Zo wordt door de gemeente aan de wereld bekend gemaakt het onwankelbare geloof, de vaste hoop en de vurige liefde.

Alleen maar, laten wij niet vergeten, dat de wereld deze drie: geloof, hoop en liefde, in omgekeerde orde opmerkt.

De vertwijfelde mens van vandaag, die maar wat rommelt is in zijn leven al vele keren opgebotst tegen hard egoïsme en koude zakelijkheid.

Pas als deze mens ineens stuit op een kring van mensen, van wie hij merkt dat ze elkaar nodig hebben, vasthouden, verdragen, helpen, dienen, liefhebben, zal hij zich afvragen hoe dat komt.

Wat is de kracht van die gemeenschap?

Wat houdt die mensen samen?

Hij zal dan tot de ontdekking komen, dat ze elkaar alleen kunnen liefhebben omdat ze diep in hun hart hoop koesteren.

Ze hebben iets dat blij maakt, ze verwachten iets. Ze kunnen heel wat verdragen, want ze koesteren hoop. Hoop op een andere wereld.

Hij zal tenslotte ontdekken dat de hoop wel-gefundeerd is, verankerd in Christus, die stierf voor de zonden.

Hieraan zullen allen weten, dat gij discipelen van Mij zijt, indien gij liefde hebt onder elkander. (Joh. 13 : 35) Onenigheid, afgunst, kwaadspreken, dat kan niet meer.

Ondergronds allerlei spanningen laten bestaan, vechten om meer invloed, dat is niet meer mogelijk.

Elkaar afkraken, afmaken behoort in de gemeente van Christus tot het verleden.

Want we zijn één lichaam, we kunnen elkaar niet missen, we hebben elkaar nodig.

Lijf-eigenen, verenigt u.

Want ge zijt één.

Eén gemaakt in het lichaam van Christus, dat verscheurd werd op Golgotha. Ingelijfd in Hem door het wonder van de Geest: het waarachtig geloof.

Zo groeien wij, ons aan de waarheid houdende, in liefde in elk opzicht naar Hem toe, die het Hoofd is, Christus. En aan Hem ontleent het gehele lichaam als een welsluitend geheel en bijeengehouden door de dienst van al zijn geledingen naar de kracht, die elk lid op zijn wijze oefent, deze groei des lichaams om zichzelf op te bouwen in de liefde.

Daartoe zegene onze goede God ook de arbeid der Hogeschool.

Die school staat aan de broeder-weg. U zult straks op die broeder-weg weer gaan. Vergeet die broeder-weg niet als u straks thuis bent, in uw huis en in uw gemeente, want één lichaam is het, omdat er maar één Heer is.

Z.

v. O.

BOEKBESPREKING

Prof. Dr. J. L. Koole, **De tien geboden**. Bibl. van boeken bij de Bijbel. Bosch en Keuning N.V., Baarn. Prijs f 2.90, voor abonné's f 2.25.

De tien geboden, en, ruimer gesproken, de Mozaïsche wet genieten tegenwoordig een vernieuwde belangstelling. Prof. Mr. P. J. Verdam heeft voor enkele jaren een referaat gepubliceerd over „Mosaic Law in practice and study throughout the ages” (De Mozaïsche wet in de praktijk en in het denken door de eeuwen heen), het vierde gebod is voorwerp van discussie, ook in onze kring. En zo is dus het onderwerp dat prof. Koole behandelt niet zonder actualiteit. Prof. Koole gaat echter niet zozeer in op de vraag: wat betekenen de tien geboden vandaag voor ons, kerk van de nieuwe bedeling, hij beperkt zich hoofdzakelijk tot de vraag: wat betekenden de tien geboden voor Israël?

De auteur geeft daarbij telkens een eigen vertaling van de verschillende geboden, die op verschillende punten wel enigszins afwijkt van die van de Statenvertalers en ook van de Nieuwe Vertaling. Van zulke afwijking geeft hij echter ook aldoor uitvoerig rekenschap.

Zoals ook al door anderen is gedaan — ik wijs enkel maar op het boek van Ds Vonk — maakt Koole vergelijkingen tussen de wet der tien geboden en de verdragen die in de oudheid door de Hethietische koningen met hun vazallen gesloten werden. En voorts heeft Koole een open oog voor wat wel genoemd is de menselijke factor in het tot stand komen van de Heilige Schrift, een zaak waaraan m.i. nodig ernstige aandacht besteed moet worden. Alleen reeds de verschillende motiveringen voor het rustgebod in Exodus 20 en in Deut. 5 nopen daartoe. Prof. Koole is van oordeel dat het rustgebod oorspronkelijk korter is geweest en dat er later tweemaal motivering aan is gegeven. Om nu maar even bij het vierde gebod te blijven: prof. Koole is van oordeel dat de sabbat een Israëlietische instelling is en niet een scheppingsinstelling.

We vinden, zo zegt hij, nergens sporen van de sabbat terug; voorts horen we b.v. in het leven van de aartsvaders niets van het onderhouden van de sabbat; en tenslotte: als de sabbat scheppingsordinantie zou zijn, dan zouden we ook nu nog de zevende dag moeten onderhouden als rustdag. Mede in verband hiermee is er nog een discussie geweest tussen prof. Koole en prof. N. H. Ridderbos die van oordeel is dat een latere schrijver het scheppingswerk Gods over zes dagen heeft verdeeld omdat hij de zesdaagse werkweek kende. Die latere schrijver heeft volgens prof. N. H. Ridderbos het scheppingswerk in dat kader geplaatst — vandaar dat men spreekt van de „kader-theorie” —, hij heeft er die inkleding aan gegeven, zonder dat dat wil zeggen dat het scheppingswerk nu ook inderdaad zo verlopen is. Prof. Koole zegt het in genoemde discussie, die gevoerd is in het Gereformeerd Weekblad, zo, dat Ridderbos het zesdaagse scheppingswerk motiveert vanuit Israëls zesdaagse werkweek, terwijl toch het vierde gebod, althans in Ex. 20, andersom spreekt. We kunnen hier niet op de „kader-theorie” van Ridderbos ingaan, maar de vraag rijst wel of Gen. 2 : 3 niet zo verstaan mag worden: En God zegende bij de proclamatie van het Sinaïverbond de zevende dag... Min of meer zoals Gen. 2 : 24 verstaan moet worden als een woord van de latere schrijver: Daarom zal een man zijn vader en zijn moeder verlaten... Dat is een toevoeging van de Israëlietische schrijver. En zo kan

ook de Israëlietische schrijver aan de vermelding van Gods rust op de zevende dag hebben toegevoegd: Daárom heeft God (op de Sinaï) de zevende dag gezegend en geheiligd.

De kwestie van een oorspronkelijk kortere vorm der tien geboden komt ook ter sprake bij het tiende gebod, dat in Ex. 20 en Deut. 5 weer enigszins verschillend is geredigeerd.

Het valt op dat Koole verschillende malen spreekt van „de priesterlijke geschiedschrijver”, daarmee althans in terminologie zich aansluitend aan de gangbare oudtestamentische wetenschap (vgl. pag. 82: „Voor deze „priesterlijke geschiedschrijvers”, zoals de Oudtestamentische wetenschap hen pleegt aan te duiden...”). Het lijkt mij wat gevaarlijk zulke terminologie te hanteren zonder er kritisch op in te gaan.

Het komt mij intussen voor dat Koole een goede studie geschreven heeft over zijn onderwerp, waarmee ieder winst kan doen. En al is het dan zijn opzet in de eerste plaats te vragen naar de betekenis van de tien geboden voor Israël, er worden toch hier en daar ook wel verdere uitzichten geopend.

A.

B. J.

PERSSCHOUW

Over moderne literatuur (II)

In een vorig nummer citeerden we een paar artikeltjes die Algra in het Friesch Dagblad schreef over de moderne literatuur. We laten nu de laatste daarvan volgen.

Zonder ironie

Zoals onze lezers hebben begrepen, hebben wij niet zonder enige ironie in een tweetal artikelen gehandeld over de recensenten, die van een bepaald axioma uitgaan.

Een vader zit elken zondag met zijn gezin in de kerk. Eén zoon is er niet bij. Hij doet er niet meer aan. En hij is Kunstenaar. Als kunstenaar, als literator, is hij niet creatief bezig. Hij schept geen grote figuren, zoals Shakespeare en Vondel, mevr. Bosboom-Toussaint of Ina Boudier-Bakker. Hij „reken af”, op Kunstenaarswijze, met zijn verleden, met het ouderlijk huis, met zijn vader, die in gehoorzaamheid den Here zoekt te dienen. De vader, die ook eens dézen zoon in de kerk bracht, als kind van het Verbond. Dat verleden, dat ouderlijk huis, dat was steil-orthodox en de zoon moet daar niets van hebben. Hij rekent af en hij is een kunstenaar.

En omdat hij een kunstenaar is, heeft hij gelijk. Zo is de mening van vele recensenten. En dus heeft de vader ongelijk.

Dat is ons eerste bezwaar. Dat is een ernstige grief tegen de recensenten, die hun stichtelijk commentaar schrijven over de tragiek van den Kunstenaar, die het geloof van zijn ouders weigert te aanvaarden. De recensenten zeggen: niet kan aanvaarden. Maar dat is één kant van de zaak. Het is evenzeer waar, dat hij weigert. Hij wil niet, dat hij een kind des Verbonds zal zijn en zich als zodanig zal gedragen. Hij verwerpt den zegen en de beloften van het Verbond.

Er is een tweede zaak.

Deze kunstenaar en sommige van zijn kunstbroeders schrijven zonder enige schaamte en op brutale wijze over seksuele gedragingen en seksuele excessen.

Wij menen, dat het schaamtegevoel een zegen is. De apostel Paulus zegt dan ook, dat er dingen zijn, zelfs schandelijk om te zeggen.

Maar — zo zeggen sommigen, als het nu kunst is, realistische kunst? En als de kunstenaar nu eerlijk vindt, dat hij deze „schuttingwoorden” en deze scènes nodig heeft, omdat zij een intrigerend deel uitmaken van zijn „scheping”, dan kan het toch niet onkuis zijn?

Wij vinden deze redenering principieel verwerpelijk. Want er zijn normen voor ieder mens, ook voor den kunstenaar.

Nog zijn de verdedigers van dit soort schrijverij niet uitgeput.

Normen? zeggen zij. Wel die normen veranderen voortdurend. Wat gister onkuise taal was, is het morgen niet meer. En sommige kunstenaars leven in de toekomst en gij met uw bezwaren in het verleden. Ook deze redenering is in den diepsten zin verwerpelijk. Er zijn verschuivingen in het normbesef, dat kan niet worden ontkend. Maar zij zijn niet fundamenteel, tenzij het leven zelf fundamenteel verandert. Het leven b.v. van Christelijk opnieuw heidens wordt. Maar wanneer iemand b.v. op grond van zijn leer van de veranderende normen meent, dat wij straks als normaal aanvaard zullen krijgen, dus als overeenstemmend met nieuwe normen, dat mannen bij elkaar „liggen”, dan is dat een propageren van het verwerpen van door God gegeven normen, gegeven voor alle tijden en volken.

De zesde bede

De vorige week hebben wij gewezen op de merkwaardige manier, waarop sommigen in

onzen kring die moderne literatuur benaderen, die de grondslagen van een Christelijke samenleving wil ondermijnen.

Er rest nog één punt, dat nader dient te worden besproken.

De literatuur, die wij op het oog hebben, is in de eerste plaats opzettelijk schaamteloos. Zonder omwegen: opzettelijk. Met het motief, dat als men eenmaal gewend is over seksuele activiteiten en abnormaliteiten zonder reserve te spreken en te schrijven, het volk er wel aan zal wennen, alles „gewoon” te vinden.

Deze literatuur is in de tweede plaats tendensliteratuur. Zij beoogt welbewust het Christelijk normbesef, dat gevormd is in de omgang met den Bijbel, te vernietigen. Zij haat dat normbesef en brandmerkt het als conservatisme, vooroordeel en huichelarij.

Slechts in het voorbijgaan, maar voor de volledigheid, merken wij op, dat wij deze zaak in de Eerste Kamer hebben ter sprake gebracht om een politieke reden, daar nl. de overheid het verschijnen van deze literatuur door haar financiële steun bevordert.

Nu zijn wij in de vele openbare en particuliere discussies gestuit op een merkwaardige redenering. Sommige ouders zeggen ons, hetzij met trots, hetzij ook met enige verwondering: Mijn dochter leest dat allemaal ook en het doet haar niets. Het is zo'n zuiver kind. Of: ik weet, dat mijn opgroeiende kinderen het lezen, maar zij zijn veel meer immuun dan wij. Zij komen met zoveel naaktheid en brutaliteit in aanraking, dat de gevaren van dit soort literatuur niet meer zo groot zijn. Er is een derde redenering: het is literatuur; het is kunst. En dus moeten zulke werken door den leraar op school met de leerlingen worden besproken. Opdat zij de kunst, de artistieke waarde er in leren onderkennen. Dat bespreken is niet zonder succes. Bij de eindexamens van dit jaar hadden op een bepaalde meisjesschool de leerlingen op de literatuurlijstjes een alles-beheersende plaats ingeruimd voor Jan Wolkers, Van het Reve, Vinckenoog etc. Vanwege de kunst uiteraard.

Maar — het doet ze niets... Ze worden er niet anders van. Ze krijgen er geen geestelijke infecties door. In het onderbewustzijn worden geen verborgen krachten en neigingen wakker. In de fantasie komen geen nieuwe elementen, vreemde elementen. In de dromen springt er nooit iets van de spanningen en beelden van die literatuur omhoog. Zij zijn als watervogels, die de druppels uit de vuile gracht van zich afschudden en even glanzend blijven als te voren.

Dat denken sommige ouders.

Maar weten zij dat?

Welke is de zesde bede?

Leid ons niet in verzoeking, maar verlos ons van den boze. Dat is: dewijl wij van ons zelf aizo zwak zijn dat wij niet een ogenblik zouden kunnen bestaan, en daartoe onze doodvijanden, de duivel, de wereld en ons eigen vlees, niet ophouden ons aan te vechten, zo wil ons toch staande houden en sterken door de kracht uws Heiligen Geestes...

Dat is taal, geboren uit geestelijke ervaring.

C. V.

KERKNIEUWS

Tweetal te Appingedam-Overschild: Joh. Strating van Alkmaar en J. Scheltens te Blija.

Beroepen te Vrouwenpolder: kand. T. Dekker te Hattem.

Can. Ref. Churches Barrhead - Neerlandia.

Ds. J. P. Moerkoert beroepen predikant te Barrhead en Neerlandia, (Alberta, Canada), is gedurende de tijd waarin zijn vertrek werd opgehouden, serieus bezig geweest Engels te leren. Tijdens dit oponthoud is hij tot de conclusie gekomen, dat hij niet in staat is het Engels zo machtig te worden, dat het verantwoord zou zijn in deze kerken als predikant werkzaam te zijn.

Om deze reden heeft hij gemeend alsnog voor het reeds aanvaarde beroep te moeten bedanken.

De kerkeraden van Barrhead en Neerlandia hebben, na de gemeenten gehoord te hebben, beslist Ds. J. P. Moerkoert van zijn belofte tot deze gemeenten te komen, te ontslaan.

Propaedeutisch-examen: Geslaagd voor het propaedeutisch-examen de heer G. R. Wielenga, Lumeijstraat 26a, Rotterdam-C.

ADRESSEN:

Oldenzaal, adres der Kerk: W. Odding, Leliestraat 4, Oldenzaal, tel. 05410-2094.

Appingedam, adres: J. v. d. Molen, Burg. Keauckelaan 71, Appingedam.

Oostzaan, diakonie: G. Gils, Noordeinde 134; Comm. van Beheer: J. G. van Tol, Dr. de Boerstraat 31.

NAAR EEN EIGEN TEHUIS

„Antwoord '64" = kerkbouwaktie.

Antwoord 64: vruchten der dankbaarheid.

Uw antwoord?

Vele mogelijkheden: kerkbouw Hoogvliet, doch ook de bouw van het eigen kindertehuis. Wij zien Uw antwoord gaarne tegemoet.

Ieder is welkom!

Op woensdag 11 november wordt te Ede een verkoopdag gehouden, waarvan de opbrengst geheel voor het kindertehuis is bestemd. Aanvankelijk zou het een plaatselijke aangelegenheid blijven. Tot heden is echter al zoveel ontvangen, dat dit onmogelijk allemaal door de kerk van Ede kan worden afgenomen. Dames, die belangstelling hebben voor een mooie SKAI-tas, groot of klein, in diverse kleuren, komen zeker niet voor niets. Er is een grote sortering! Verder zijn nog vele andere artikelen voorradig.

Een bijzonderheid is ook de pop in Axelse klederdracht. Eerste klas handwerk. Hoogte 56 cm. Staat op laag voetstuk. Een pronkjuweel. Materiaalkosten ruim f 60,—. Er zijn vele arbeidsuren aan besteed. De pop is speciaal voor het tehuis vervaardigd. Wie heeft er belangstelling voor? Het bod mag niet beneden f 100,— liggen. Wie biedt er? De toewijzing geschiedt na de verkoopdag. Brieven: Beatrixlaan 37, Ede.

Er zullen nog gaarne goederen in ontvangst worden genomen. U kunt ze opsturen of bezorgen aan het adres van mevrouw M. G. Idema-Schilder, Doelenplein 2-4, Ede.

Men zal het prettig vinden heel veel broeders en zusters van buiten Ede onder de kopers te zien.

„Een vaste Burcht”.

Gaarne vestigen wij nog eens Uw aandacht op de grammofonplaat „Een vaste Burcht”. De opbrengst ervan komt voor een deel ten goede aan het kindertehuis. Te bestellen op girorekening nr. 471048 t.n.v. G. Bos, Populierstraat 6, Den Haag. Prijs f 6,45.

Wij verantwoorden:

„uit het centenpotje” f 3,50; „Gift van N.N., aangetroffen in de collecte van Rotterdam-Z van 16-8-1964” f 10,—; via ds. van Herksen f 2,50; „gehouden collecte bij ons huwelijk” f 32,22; „voor „Hemava” een kwartje voor een keer, voor Ons Tehuis dan ook maar 10 x meer” f 2,50; „weer een kleine gift voor de grote goede zaak van het eigen tehuis” f 10,—; „n.a.v. 12½ huwelijksfeest” f 25,—; „dank voor de goede wensen” f 2,50; „een steen” f 2,50; „J.V. Gideon Schiedam” f 25,—; G.R.V.-reis naar Parijs f 40,—; „Uit dankbaarheid voor succesvol examen” f 10,—; „Onze derde verwachten we in december — maar in september kregen we een extractje. Daarom nu reeds deze gift voor het tehuis. P.S. 'k wou dat dit de bouwvergunning was. U ook?” f 25,— (Ja, dan zou het groot feest zijn!); via de kerk van Kampen f 10,—; „God zegene Uw werk” f 5,—; „Vele kleintjes maken een grote” f 5,—; „een zuster uit Spakenburg” f 25,—; „oude schuld” f 25,—; „Collecten, gehouden tijdens een kamp-kerkdienst op 26-7 (f 7,50 en een jaarvergadering op 9-10 (f 52,50) van de jeugdvereniging „Koningskinderen” te Hillegersberg-Straatweg. Ds. Beekman.” „Antwoord '64” f 10,— (de eerste sinds ons „Antwoord 64”); vanuit Tanah-Merah, Irian Barat” f 100,—; „over drie maanden niet roken” f 100,— (de niet rokers kunnen bij ons terecht!); en voorts: 1 x f 3,75; 3 x f 2,50; 16 x f 5,—; 10 x f 10,—; 2 x f 20,—; 3 x f 25,—; 2 x f 50,— en 1 x f 75,—.

Sinds 3-10-1964:

ontvangen van kerken f 2.010,69
van particulieren f 1.024,35

Giften en collecten voor het tehuis (met duidelijke omschrijving) ontvangen wij gaarne op postrekening nr. 52325 t.n.v. Stichting Gereformeerde Kinderbescherming, Beatrixlaan 37, Ede.

Drukkerij Steenbergen

ZEIST - TELEFOON 03404 - 12452

Periodieken

Boekwerken

Handelsdrukwerk